

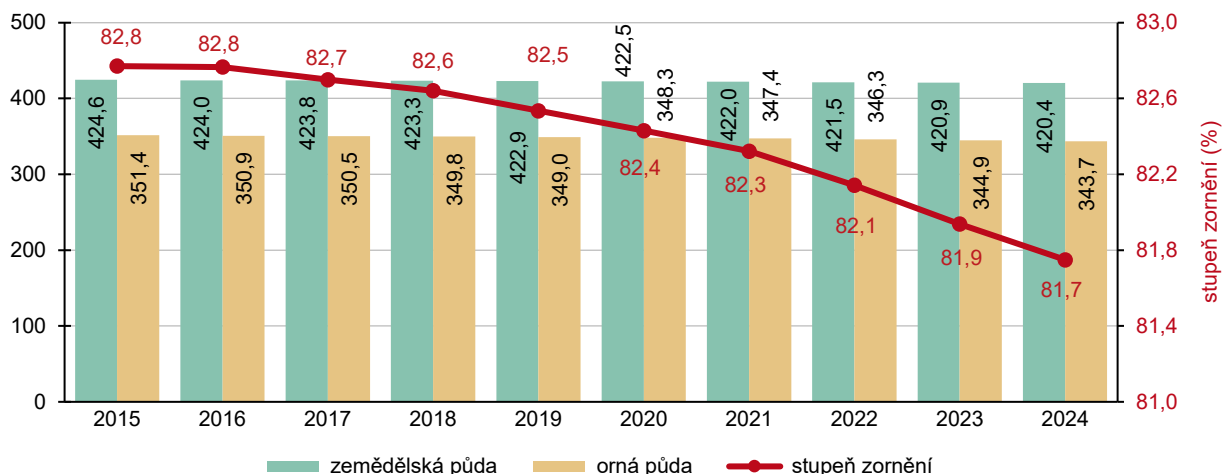
4. Životní prostředí

Půdní fond

Orné půdy ubývá, ale stále tvoří téměř polovinu rozlohy kraje, stupeň zornění je mezi kraji nejvyšší.

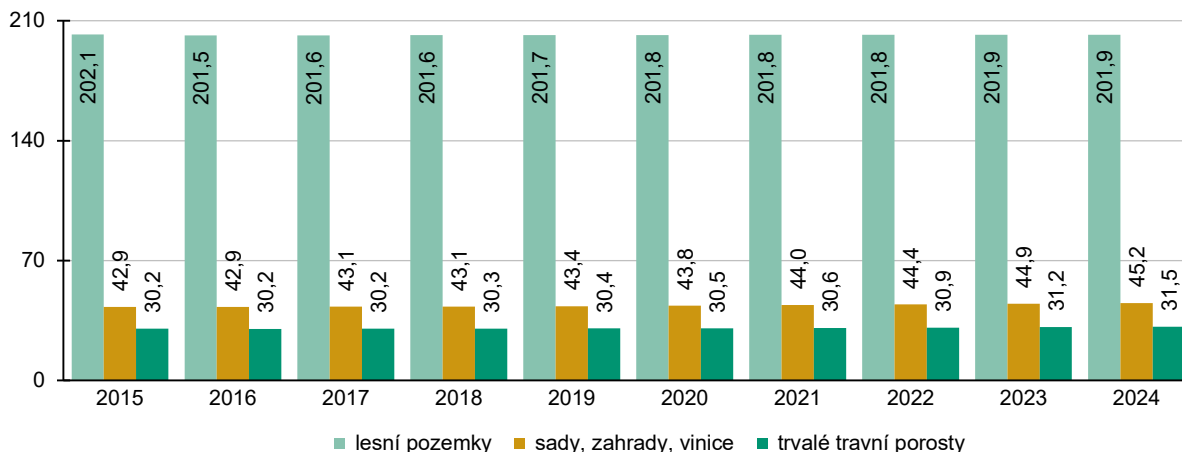
Jihomoravský kraj je s rozlohou 718,8 tis. hektarů v Česku 4. největší. V roce 2016 se rozloha kraje redukcí katastrálního území vojenského újezdu Březina snížila o 724 ha (správní úpravou území přešlo do Olomouckého kraje). K 31. 12. 2024 v kraji bylo 420,4 tis. ha zemědělské půdy, z toho bylo 343,7 tis. ha půdy orné (47,8 % výměry kraje). Výměra orné půdy se oproti roku 2015 v kraji snížila o 7,8 tis. ha. Stupeň zornění (tj. podíl orné půdy na zemědělské), který zůstal i v roce 2024 mezi kraji nejvyšší, poklesl za sledované desetileté období jen mírně, a to o 1,1 procentního bodu (z 82,8 % v roce 2015 na 81,7 % v roce 2024).

Graf 4.1 Plocha zemědělské a orné půdy v Jihomoravském kraji (tis. ha)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

Graf 4.2 Plocha vybraných druhů pozemků v Jihomoravském kraji (tis. ha)

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

Plocha ekologicky stabilních prvků se během 10 let mírně zvětšila, zároveň došlo k poklesu výměry orné půdy, což společně vedlo k příznivému vývoji koeficientu ekologické stability.

Snížování rozlohy orné půdy doprovázené intenzivním a efektivním využíváním stávající výměry je nutnou podstatou vztahu zemědělství k přírodě a životnímu prostředí. V souladu s péčí o životní prostředí je i rozšiřování plochy ekologicky stabilních prvků (sady, zahrady, vinice a trvalé travní porosty, z nezemědělské půdy lesní pozemky a vodní plochy). V Jihomoravském kraji výměra orné půdy během 10 let mírně poklesla, zatímco plocha ekologicky stabilních prvků naopak mírně vzrostla – v roce 2015 v součtu tvořily plochu 290,9 tis. ha a na konci roku 2024 již

294,4 tis. ha. V souvislosti s tímto vývojem je znatelné i mírné zlepšení koeficientu ekologické stability v kraji – v roce 2015 činil 0,679, v roce 2024 vzrostl na 0,694. Koeficient stability je vypočten jako poměr ekologicky stabilních prvků a ekologicky nestabilních prvků (orná půda, zastavěná a ostatní plocha).

Chráněná území

Na území kraje je více než 50 tisíc hektarů chráněných území.

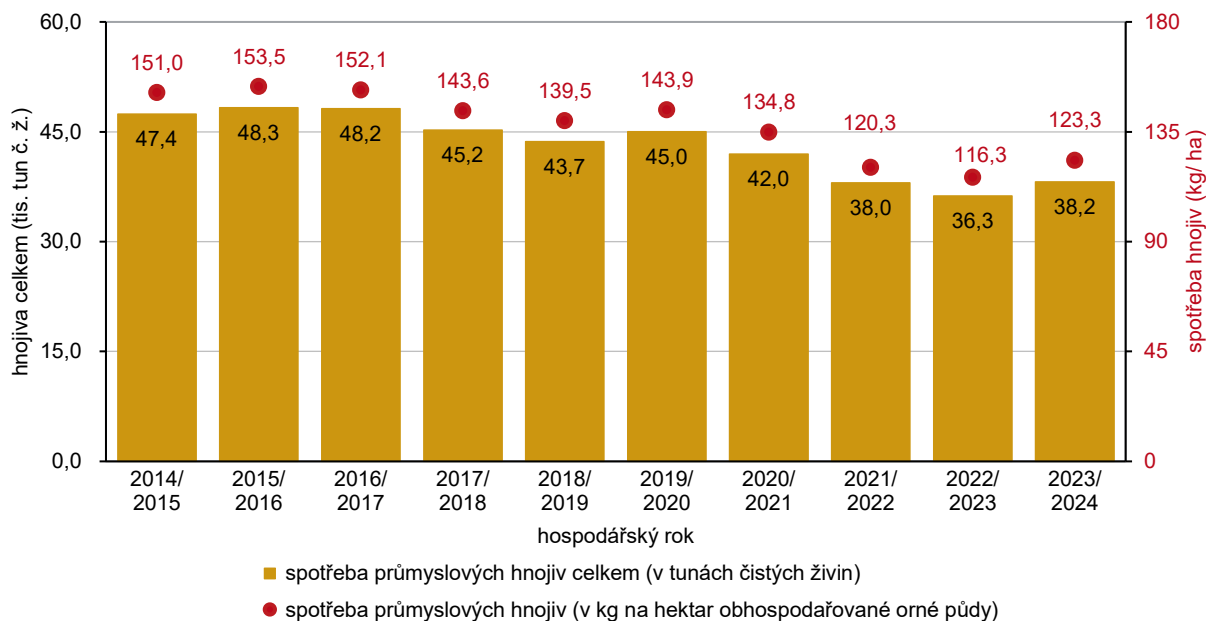
V Jihomoravském kraji se nachází 355 zákonem chráněných území. Jejich celková rozloha k 31. 12. 2024 činila 53,8 tis. ha, což tvoří 8,0 % rozlohy kraje. Jediný národní park v kraji – Národní park Podyjí – byl vyhlášen v roce 1991 a má rozlohu 6,3 tis. ha. Chráněné krajinné oblasti jsou tři – Moravský kras (vyhlášen v roce 1956), Pálava (rok 1976) a Bílé Karpaty (rok 1980), v souhrnu o rozloze 36,0 tis. ha. Na území kraje je i 351 maloplošných chráněných území (národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky, přírodní rezervace) o celkové rozloze 15,2 tis. ha. K 1. 3. 2017 došlo ke změně metodiky výpočtu souhrnných rozloh chráněných území. Rozlohy jsou od tohoto data vypočítávány ve všech případech z obvodových hranic chráněných území. V předchozím období se ve většině případů využívaly číselné údaje z vyhlášovací dokumentace.

Evropsky významné lokality zaujímají 9,1 % rozlohy kraje.

V rámci soustavy chráněných území Natura 2000, kterou vytvářejí státy EU, se v kraji nachází také 204 evropsky významných lokalit o celkové rozloze 65,7 tis. ha (9,2 % rozlohy kraje) a 8 ptačích oblastí o rozloze 41,0 tis. ha (5,7 % rozlohy kraje).

Ekologické zemědělství

Graf 4.3 Spotřeba průmyslových hnojiv v Jihomoravském kraji

Spotřeba průmyslových hnojiv dosáhla maxima v hospodářském roce 2015/2016.

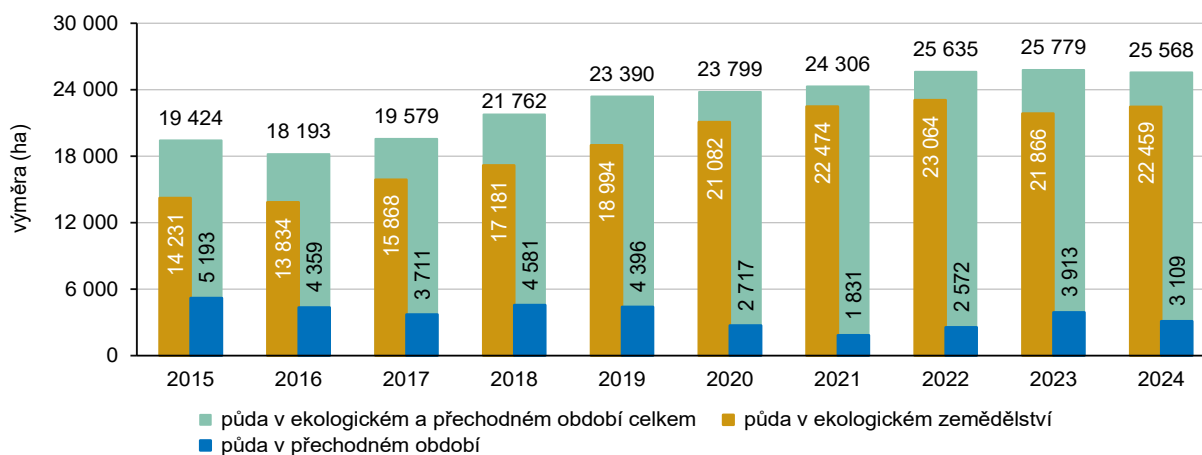
O intenzivním využívání orné půdy svědčí spotřeba průmyslových hnojiv. Za hospodářský rok 2023/2024 (tj. od 1. 7. do 30. 6.) se v kraji spotřebovalo 38,2 tis. tun minerálních hnojiv v čistých živinách, což v přepočtu činilo 123,3 kg na hektar obhospodařované zemědělské půdy. Ve srovnání s předchozím hospodářským rokem spotřeba průmyslových hnojiv vzrostla. Maximum spotřeby minerálních hnojiv celkem i v přepočtu bylo v kraji zaznamenáno v hospodářském roce 2015/2016. Desetileté porovnání celkové spotřeby hnojiv hospodářského roku 2023/2024 s obdobím 2014/2015 ukazuje pokles o 19,5 %, přepočtená hodnota spotřeby průmyslových

hnojiv na hektar se snížila o 18,4 %. Oproti zmíněnému „rekordnímu“ roku 2015/2016 celková spotřeba průmyslových hnojiv 2023/2024 poklesla o 20,9 %.

Ekologicky obhospodařovaná půda v kraji tvoří jen zlomek výměry zemědělské půdy.

Intenzivní zemědělská výroba je tedy spojena s používáním průmyslových hnojiv a ochranných chemických látek, tedy látek, jejichž výroba i spotřeba životní prostředí výrazně zatěžuje. K životnímu prostředí šetrnou alternativou je ekologické zemědělství, které je založeno na hospodaření bez používání umělých hnojiv, chemických přípravků, postřiků, hormonů, umělých látek a genetických modifikací, a to jak v rostlinné, tak v živočišné výrobě, popř. při obhospodařování lesních pozemků. V Jihomoravském kraji se ale ekologické zemědělství rozvíjí pomaleji, neboť se uplatňuje spíše tam, kde nejsou pro konvenční zemědělství podmínky (např. v podhorských oblastech). Ekologicky obhospodařovaná půda a půda v přechodném období na konci roku 2024 zabírala v kraji výměru 25,6 tis. ha, meziročně poklesla o 211,1 ha (o 0,8 %) a tvořila 6,1 % z výměry zemědělské půdy.

Graf 4.4 Výměra půdy v ekologickém zemědělství v Jihomoravském kraji

Zdroj: Ministerstvo zemědělství

Vodovody a kanalizace

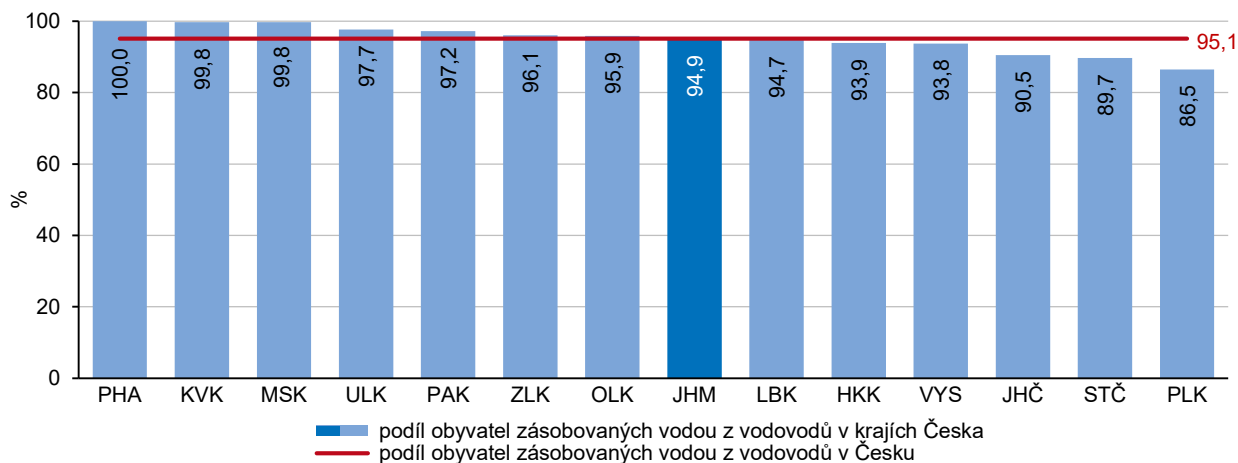
Změny ve výkaznictví.

Zdrojem dat o vodovodech a kanalizacích za rok 2024 je administrativní zdroj dat Ministerstva zemědělství s označením Vybrané údaje majetkové evidence (VÚME) a Vybrané údaje provozní evidence (VÚPE). ČSÚ začíná tyto údaje počínaje rokem 2025 poprvé přebírat a zároveň ruší zpravodajskou povinnost provozovatelů a majitelů vodovodů a kanalizací vůči statistickému zjišťování VH8b-01. Kvůli metodickým rozdílům nejsou tyto údaje navzájem srovnatelné, proto byla časová řada dat vycházející z VH8b-01 rokem 2023 ukončena.

V zásobování pitnou vodou převládá voda z veřejných vodovodů.

V roce 2024 bylo v Jihomoravském kraji zásobováno pitnou vodou z veřejných vodovodů 1 163,3 tis. osob, což bylo 94,9 % obyvatel kraje. Délka vodovodní sítě je v mezikrajském porovnání druhá nejdelší a činí 8 250 km; prvenství drží kraj Středočeský s 12 814 km. Vodovodních přípojek bylo v Jihomoravském kraji na konci roku 294,8 tis.

Graf 4.5 Podíl obyvatel¹⁾ zásobovaných vodou z vodovodů podle krajů v roce 2024

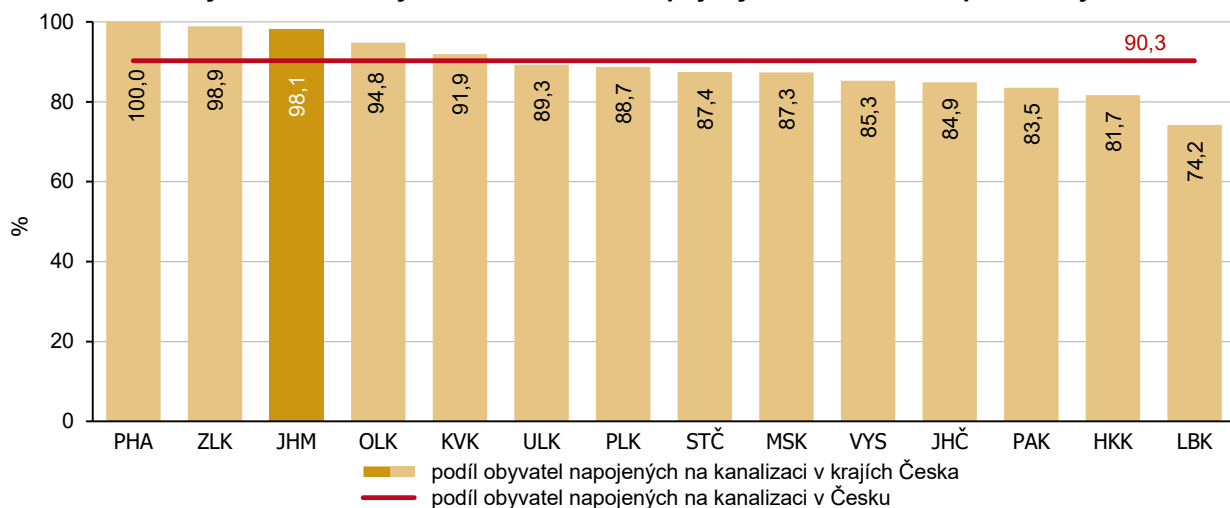

¹⁾ výpočet na střední stav obyvatelstva

Každý obyvatel kraje denně spotřebuje v průměru 92,1 litru vody. Nejnižší denní spotřebu vody, a to 79 litru, mají domácnosti ve Zlínském kraji.

Specifické množství vody fakturované celkem (tj. podíl vody fakturované celkem domácnostem, průmyslu a ostatním odběratelům na jednoho obyvatele s připojením na vodovod za den) dosáhla 131,9 litru. V mezikrajském srovnání se hodnoty tohoto ukazatele pohybují od 113,6 litru za den ve Zlínském kraji do 158,4 litru v hl. m. Praze. Jihomoravský kraj se zařadil na druhou pozici. Spotřebu vody v domácnostech vyjadřuje ukazatel specifického množství vody fakturované domácnostem, tedy podíl vody fakturované domácnostem na jednoho napojeného obyvatele za den. V Jihomoravském kraji dosáhla denní spotřeba vody 92,1 litru na osobu a byla mezi kraji druhá nejvyšší. V mezikrajském porovnání nejvyšší denní spotřebu 107,0 litru na osobu měly domácnosti v Praze, nejnižší denní spotřebu vykázaly domácnosti ve Zlínském kraji, kde na osobu připadlo 79,0 litru na den.

Graf 4.6 Podíl obyvatel¹⁾ trvale bydlících v domech napojených na kanalizaci podle krajů v roce 2024

V domech, které nejsou napojeny na kanalizaci, žije necelá 1,9 % obyvatel kraje.

V domech s napojením na kanalizaci odpadních vod žilo v roce 2024 v kraji 1 202,3 tis. obyvatel (98,1 % obyvatel kraje). V domech napojených na kanalizaci ústící do čistírny odpadních vod (ČOV) žilo 1 112,3 tis. osob. Kanalizační síť v roce 2024 dosahovala délky 6,3 tis. km, bylo zde 287,2 tis. kanalizačních přípojek.

Při čistění vod převažuje voda splašková

V roce 2024 kanalizací oteklo 62,1 mil. m³ fakturovaných odpadních vod, z toho 62,5 % tvořily vody splaškové. V čistírnách odpadních vod bylo celkem vyčištěno 92,3 mil. m³ vody. Převažující částí čištěných vod byly vody splaškové, a to 39,6 %.

Vody ze zemědělství vč. ostatních tvořily 15,3 %, následované průmyslovou vodou se 13,6 % a srážkovou vodou s 11,5% podílem.

V kraji je 318 ČOV.

Za čistírnu odpadních vod se považují objekty a zařízení sloužící k čištění odpadních vod s mechanickým, biologickým, příp. dalším stupněm čištění. Za čistírny se nepovažují zařízení pro hrubé předčištění odpadních vod (česla, lapače písku, lapače oleje a pod), septiky, žumpy a jednoduchá zařízení s mechanickou funkcí, která nejsou pravidelně sledována a obsluhována. Počet ČOV vyhovujících této definici v roce 2024 dosáhl hodnoty 318 čistíren s celkovou denní kapacitou 359,0 tis. m³.

Emise

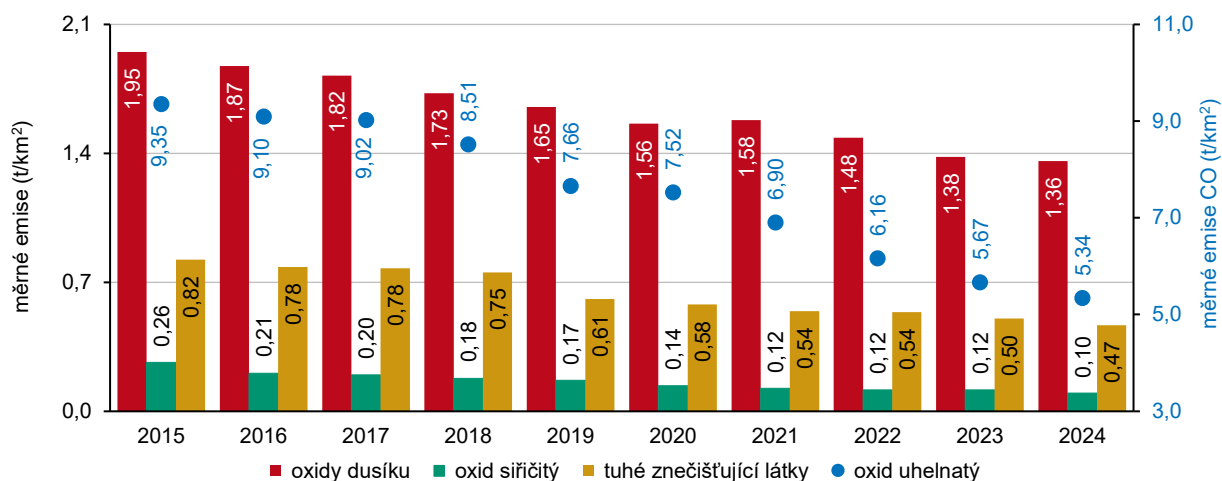
Emise jsou látky znečišťující ovzduší.

Emisí je označován děj, při kterém jsou do ovzduší vnášeny látky různého skupenství. Mezi základní znečišťující látky patří oxid uhelnatý (CO), oxidy dusíku (NO_x), oxid siřičitý (SO₂) a tuhé emise v ovzduší.

Emise eviduje a třídí Registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší REZZO.

U emisí se měří jejich celková produkce v tunách, případně měrné emise těchto látek, takže v přepočtu v tunách na km² nebo v kilogramech na obyvatele. Množství znečišťujících látek vypouštěných do ovzduší a jejich zdroje eviduje Registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO). Podle závislosti na druhu zdrojů a jejich tepelných výkonech se REZZO člení na REZZO 1 (velké stacionární zdroje znečišťování), REZZO 2 (střední stacionární zdroje znečišťování), REZZO 3 (malé stacionární zdroje znečišťování) a REZZO 4 (mobilní zdroje znečišťování – silniční a železniční vozidla, plavidla, letadla).

Graf 4.7 Měrné emise REZZO 1-4¹⁾ v Jihomoravském kraji

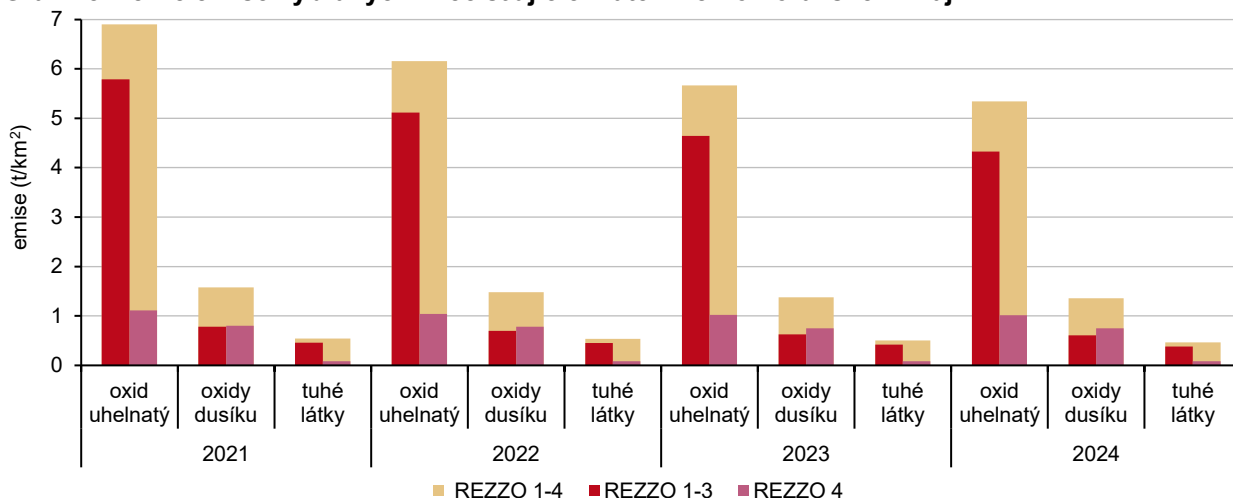
Vývoj produkce emisí je dlouhodobě příznivý.

V Jihomoravském kraji bylo v roce 2024 vyprodukováno všemi zdroji 38,4 tis. tun oxidu uhelnatého (o 2,3 tis. tun méně než v předcházejícím roce), 9,8 tis. tun oxidů dusíku (o 163 tun méně než v roce 2023), emise oxidu siřičitého činily 0,7 tis. tun (meziročně o 132 tun méně) a tuhé látky dosáhly objemu 3,4 tis. tun (o 262 tun méně než v předcházejícím roce).

Hlavní roli v produkci oxidu siřičitého hrají stacionární zdroje znečišťování.

Na produkci oxidů dusíku se vyšší mírou podílely mobilní zdroje znečišťování (REZZO 4), naopak u oxidu uhelnatého i tuhých znečišťujících látek to byly zdroje stacionární (REZZO 1-3). Hlavní roli v produkci oxidu siřičitého hrají stacionární zdroje znečišťování (REZZO 1-3).

Graf 4.8 Měrné emise vybraných znečišťujících látek v Jihomoravském kraji

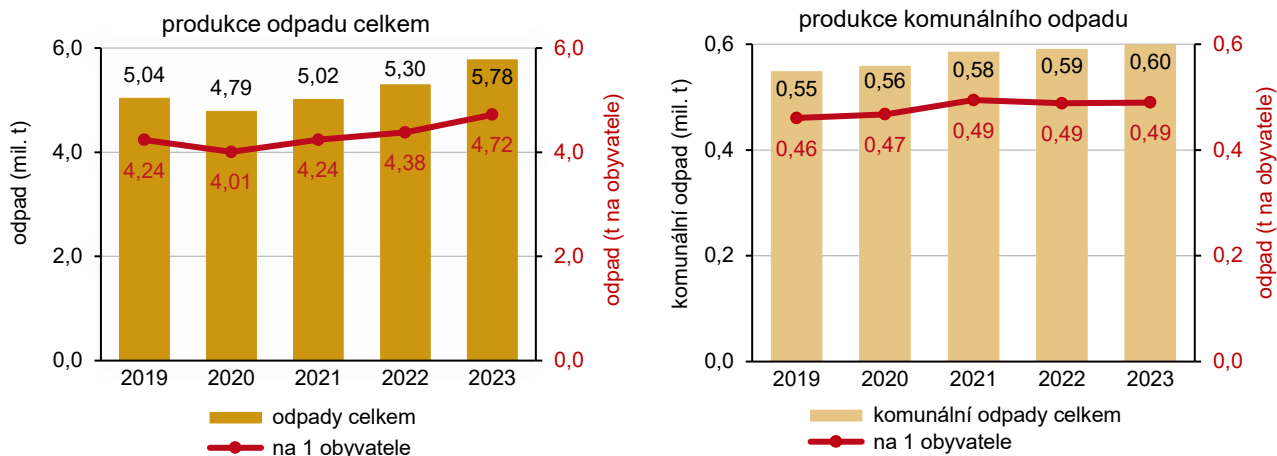

Odpady

Změny ve výkaznictví
odpadového hospodářství.

V roce 2020 došlo ke změně metodiky zpracování statistiky odpadů. Sběr dat výkazem Odp 5-01 byl částečně nahrazen převzetím údajů z Integrovaného systému plnění ohlašovacích povinností Ministerstva životního prostředí ČR. Cílem činnosti odpadového hospodářství je minimalizovat vedlejší produkty a jejich vliv na život kolem a maximalizovat jejich další možné využití.

Graf 4.9 Produkce odpadu v Jihomoravském kraji

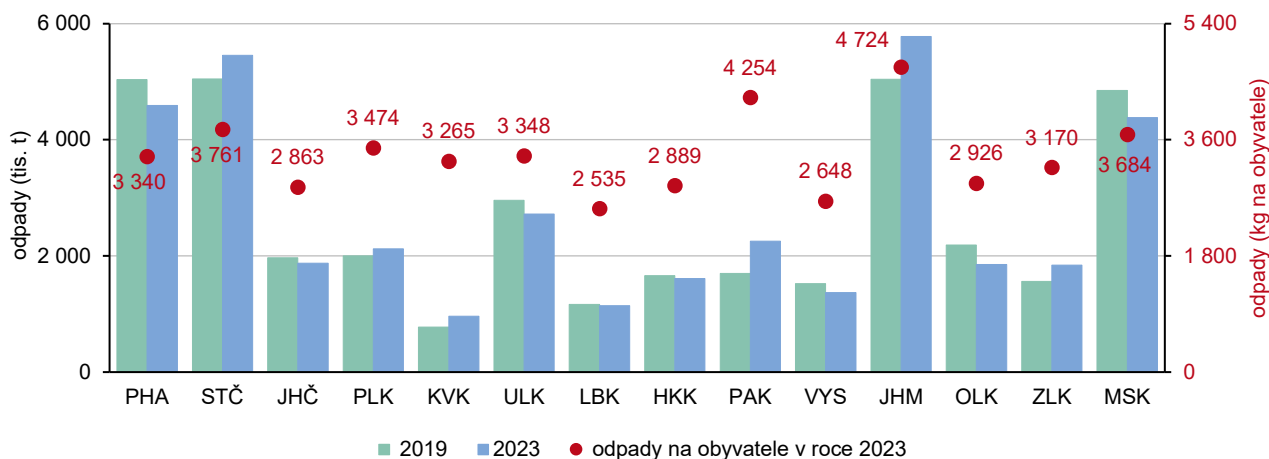
V Jihomoravském kraji bylo vyprodukováno nejvyšší množství celkového odpadu ze všech krajů.

V roce 2023 bylo v Jihomoravském kraji vyprodukováno 5,8 mil. tun odpadů, tento objem byl mezi kraji nejvyšší a tvořil 15,2 % republikového celku. Proti roku 2022 se produkce odpadů v kraji zvýšila o 479,7 tis. tun, tj. o 9,1 %. Od roku 2019 produkce odpadu každoročně vzrostla kromě roku 2020. Na jednoho obyvatele v kraji připadlo 4 724 kg odpadů, což bylo mezi kraji opět nejvyšší množství. Meziročně se přepočtená hodnota v kraji zvýšila o 343 kg, tj. o 7,8 %.

Produkce komunálního odpadu v kraji každoročně narůstá.

Objem komunálního odpadu vyprodukovaného v kraji se postupně navyšoval. V roce 2019 bylo v kraji vyvezeno 547,8 tis. tun komunálního odpadu, v roce 2023 to bylo již 599,2 tis. tun, tedy o 51,4 tis. tun více (tj. o 9,4 %). Objem komunálního odpadu z roku 2023 byl mezi kraji 4. nejvyšší a tvořil 11,1 % republikového množství.

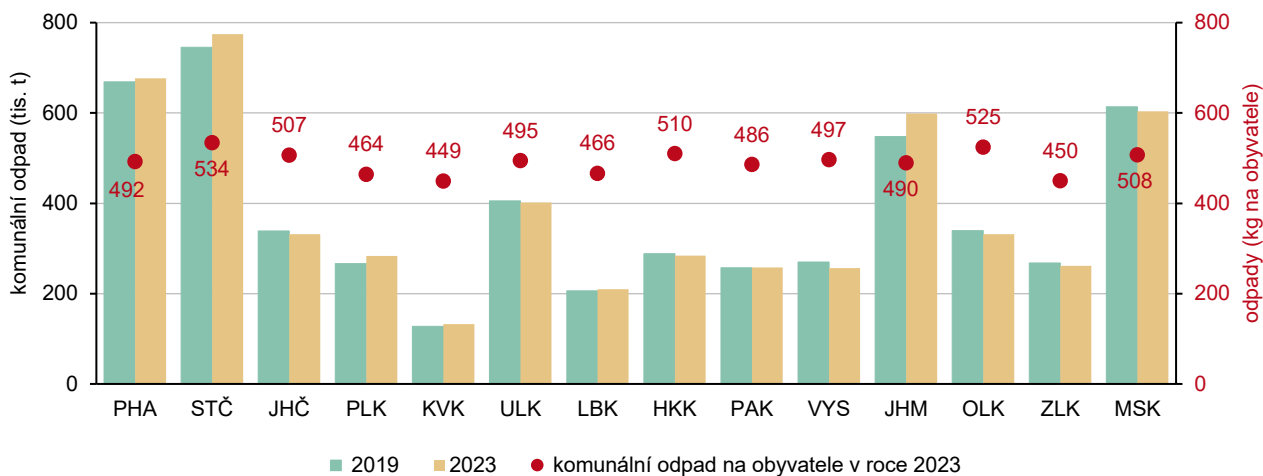
Graf 4.10 Odpady v letech 2019 a 2023 v krajích

Jeden obyvatel kraje v roce 2023 vyprodukoval v průměru 490 kg komunálního odpadu.

Celkovému navyšování objemu komunálního odpadu odpovídá i navyšování přepočtených hodnot na jednoho obyvatele. V roce 2019 na obyvatele v kraji připadla produkce 461 kg komunálního odpadu, postupně každoročně stoupala kromě roku 2022. V roce 2023 na 1 obyvatele připadlo již 490 kg komunálního odpadu. Meziroční nárůst činil jen 1,7 kg na obyvatele kraje. Produkce komunálního odpadu na obyvatele byla mezi kraji 6. nejvyšší.

Graf 4.11 Komunální odpad v letech 2019 a 2023 v krajích

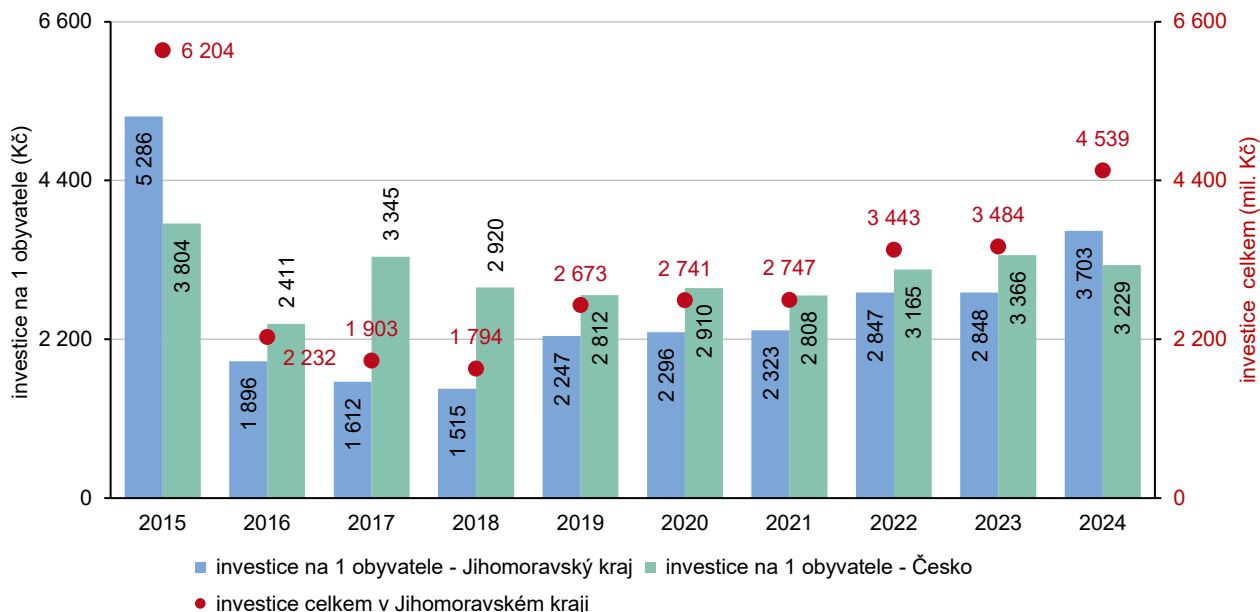

Výdaje na ochranu životního prostředí

Je třeba brát na zřetel rozdíl mezi výdaji investorů v kraji a výdaji realizovanými na území kraje.

U výdajů na ochranu životního prostředí je nutno rozlišit výdaje investorů se sídlem v kraji (bez územního určení) a výdaje, které jsou realizovány na území kraje. U investorů se sídlem v kraji výdaje na ochranu životního prostředí zahrnují investiční náklady na pořízení dlouhodobého hmotného majetku a neinvestiční náklady, které se vztahují k aktivitám na ochranu životního prostředí. Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí zahrnují mzdové náklady, platby nájemného, energie a ostatní materiál a platby za služby, u kterých je účelem ochrana životního prostředí.

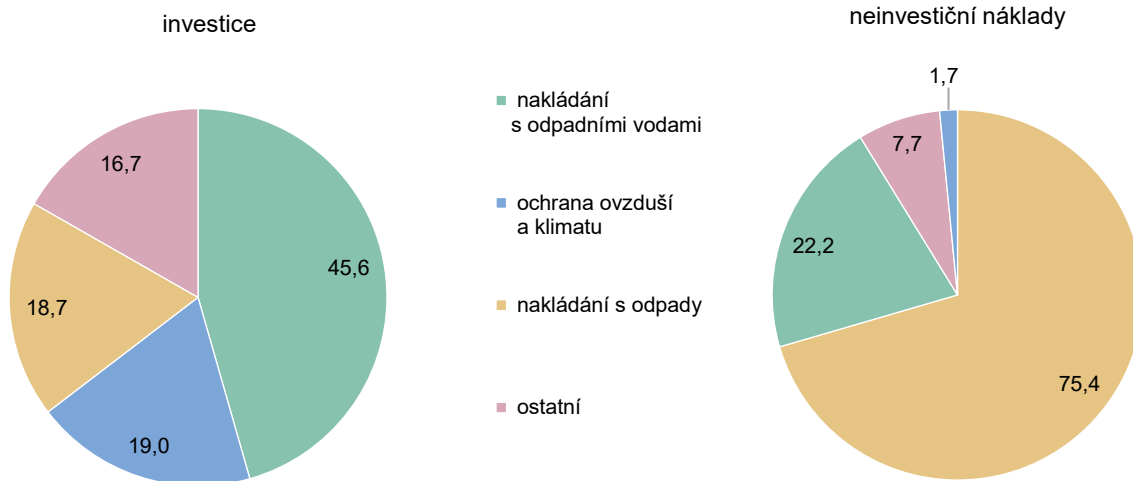
Graf 4.12 Investice na ochranu životního prostředí na 1 obyvatele podle místa investice

Výdaje na ochranu životního prostředí v roce 2024 vzrostly oproti roku 2023 skoro o třetinu. V přepočtu investic na obyvatele převyšil kraj průměr Česka.

Na území Jihomoravského kraje bylo na ochranu životního prostředí v roce 2024 investováno 4,5 mld. Kč. Tato částka byla o 1,1 mld. Kč vyšší než v roce 2023, tj. o 30,3 %. Nejvyšší objem prostředků na ochranu životního prostředí v kraji byl vynaložen v roce 2015, a to 6,2 mld. Kč. Přepočtená hodnota investic na jednoho obyvatele byla v roce 2024 mezi kraji 4. nejvyšší a dosáhla 3 703 Kč, čímž převýšila republikový průměr o 474 Kč.

Graf 4.13 Investice a neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle kraje sídla investora a podle účelu v Jihomoravském kraji (průměr let 2019–2024 v %)

Investoři se sídlem v kraji vydali na ochranu životního prostředí téměř 13 mld. Kč.

Investoři se sídlem v Jihomoravském kraji na ochranu životního prostředí vynaložili v roce 2024 celkem 12,8 mld. Kč. V této částce byly zahrnuty investice za 3,5 mld. Kč, dalších 9,3 mld. Kč tvořily neinvestiční náklady. Celkový objem výdajů meziročně vzrostl o 0,8 mld. Kč, tj. o 6,7 %. Investiční náklady vzrostly o 0,6 mld. Kč, tj. o 19,4 %, objem neinvestičních nákladů se zvýšil o 0,2 mld. Kč, tj. o 2,6 %.

Investice na ochranu životního prostředí tvořily...

Objem investičních nákladů na ochranu životního prostředí (dle sídla investora) tvořil 27,2 % celkových nákladů. V roce 2024 byly investice ve výši 1,0 mld. Kč určeny na

...více jak čtvrtinu celkových nákladů.

ochranu ovzduší (30,1 % z celku investic). Na nakládání s odpadními vodami připadlo 1,2 mld. Kč (35,4 %), na nakládání s odpady 0,3 mld. (9,0 %). Ve výše uvedeném grafu jsou uvedeny podíly jednotlivých zaměření investic v průměru za posledních 6 let (průměr 2019-2024).

Na nakládání s odpady připadly více než dvě třetiny neinvestičních nákladů.

Objem neinvestičních výdajů na ochranu životního prostředí (dle sídla investora) tvořil 72,8 % celkových nákladů. V roce 2024 byly neinvestiční výdaje ve výši 0,2 mld. Kč určeny na ochranu ovzduší (1,7 % z celkové částky neinvestičních výdajů). Na nakládání s odpadními vodami připadlo 2,0 mld. Kč (21,0 %), na nakládání s odpady 6,5 mld. (69,5 %). Podíly jednotlivých zaměření neinvestičních výdajů v roce roku 2024 přibližně odpovídaly 6letým průměrům.